

När finnarna under förpostfäktningar drog sig tillbaka mot Mannerheimlinjen måste de bränna allt beboeligt. Mycket har på det viset skattat åt förgängelsen som kan vara värt en runa nu när ingen skall se det mer.

På sätt och vis började förstörelsen redan tidigare. Den framför befästningarna liggande zonen av näset betraktades av staten som på förhand tillspillogiven och dess befolkning kunde sist av allt räkna med någon offentlig uppmuntran. Status quo, det vill säga förfallet, fick råda nästan oinskränkt. De hus och villor från rysstiden som det var någonting med monterades ned och såldes uppåt landet. På tjugufem år förvandlades trakten till ett ingen-mans-land försänkt i djupaste törnrosslumner.

En gång spelade dessa områden samma roll för Petersburgs invånare som skärgården för Stockholms. Vid Kuokkala station väntade då inte mindre än 400 izostojiker, vid Terijoki central säkert mångdubbelt fler.

När jag i somras, ett år sen, steg av vid Kuokkala låg stationsplan öde — ortens ende chaufför var upptagen på annat håll. Och fönstren i Alexejoffs slakteributik bligade oförstående på mig — här och var lappade med zinkskällor efter 1918 års kulor. Inte lönt att sätta i nya rutor mellan krigen.

Kanske var kriget påtänkt redan då. I sin lilla rysskåk satt vässerligen Elmer Diktonius och diktade idylliskt om »denna lilla vrå bland krigens» där man satt i fred »i rysskanonernas gömma» och från stranden hade utsikt mot »Kronstadts smörgåsbord» — och Kronstadt liknade verkligen avlägset ett sådant, flytande på vattnet enligt det Fröding-Heidenstamska receptet, kantat med sardin- och sillburkar kring terriner som täcktes av kupolvälvda lock och bakom det hela en och annan skorsten som en uppstickande flaskhals. Men på nätterna trevade långa, vita strålkastararmar från gränsen över himlen, Kronstadts jättekanoner tävlade med de våldsamma åskväder för vilka trakten är känd och sjunkbomber fölls ute till havs så att rucklen på stranden skakade. Varför det övades särskilt på natten vet jag inte.

Jag har alltid intrasserat mig för havsstränder, deras olika fysionomier, vad som flyter i land på dem och så vidare. Här var vattnet insjöbrunt av Nevans utflöde. De ändlösa, kullerstensbestrodda sandstränderna bar på sitt vis ett väldigare vittnesbörd om urtidens kraftspel än våra slipade hållar. Veldigare, ödsligare och tröstlösare — man kände sig försatt till Ancyloshavets dagar.

Här är havet utan den rikedom av liv och den romantik som präglar andra kuster. Vad som flyter i land är enformigt och på något sätt likriktat. Inga anslupna flaskor av besynnerlig form, inga exotiska drivvedstycken eller annat fjärranväga vrakgods. Bara ständigt samma porösa, om pimpsten erinrande slaggbitar — pannstensbitar eller vad det

kan vara — samma röd-vit-randiga trasor av eldartröjor — en kollektivtröja, tycks det — och slutligen käl, mängder av käl, vitnade eller ännu gröna kälblad, kälstjälkar, hela kälhuvuden. Sällan någon omväxling i matsedeln.

På stranden blir man en smula filosof och man kan inte låta bli att undra över dessa tvenne mot varandra ställda och för varandra slutna världar. Från ryska sidan hörs med jämna mellanrum över viken en elektrisk decauvillebanas tjut — den arbetar väl på något fabriksområde. Signalerna när en som ur en annan existens, som om Rajajoki-Systerbäck vore själva floden Styx. Pannstensbitarna, eldartröjorna och kälbladen är också budbärare, men de har inte mycket att säga. De talar om vardagens enahanda, ständigt samma.

Ser man saken djupare kanske de likväl bär bud om en trånsjuk, entonigt molande längtan ut i världen, bort ur isoleringen, det ständigt samma.

Här har alltid varit gränsland — och inte bara det. Någonstans här i grannskapet anar man en av dessa punkter där världen slutar och bör-

Nu kan de fritt disponera de en gång begärligaste tomtorna, de centralaste villakvarteren. Bland sparsamma sommargäster som ännu kommer är många finska konstnärer. För dem tycks detta interregnum mellan nationerna och denna drömmästämning ha något speciellt lockande. I ett åtkantigt rum i en liten underlig stockstuga ovanför stranden håller Diktonius till — när jag sitter här och minns är det som om han bodde där fortfarande och jag själv satt utanför och hörde skrivmaskin gå. I strandgräset leker och skuttar Stalin, kattungen — det är inte bara i och med krigsutbrottet som finnarna börjat uppkalla sina husdjur efter ryska potentater utan det är gammal sed.

I villan bredvid, till vars tränga, halvmörka trappor, gångar och kyffen Dostojevski skulle kunnat förläggas någon episod i Onda andar, bor ytterligare några kamrater, som väl vid det här laget alla befinner sig »någonstans i Finland». En vacker dag slog blixten ned och skamfilade en bit av spåntaket och en av de många knutarna. Det tycktes alldeles i sin ordning, ingen blev egentligen vidare förvånad. Vad som över

och skuggboxades längs gränsen och stränderna.

Allt detta är således bränt och bara att sätta eld på de möjligen beboeliga rucklen måste ha varit ett styvt arbete. Den som inte varit i trakten och upplevt dess säregna stämning tycker måhända också att ingenting av särskilt värde gått förlorat om man jämför med vad kriget i övrigt skövlade. Nej, nej, ingenting av värde — men värdebegreppet är ett helt annat för den enskilda människan och så länge vi är demokrater har vi rätt (kanske till och med skyldighet) att sörja våra personliga förluster lika väl som vi har skyldighet att beklaga de allmänna. Jag frågar mig alltså: vad har det blivit av Edith Södergrans grav, huset och rummet där hon levde och dog, ryska kyrkan och kyrkogården bredvid? Att se det lilla reservatet därborta i Raivola någon mil hitom Terijoki var nödvändigt för den som verkligen ville förstå hennes dikt. Det var ett besjälat hörn av naturen ett av de mest besjälade jag sett. Man kände att hon liksom bodde kvar där, kanske var det Raivola jag omedvetet avsåg när jag talade nyss om en magnetisk pol, en av de där punkterna där världen börjar och slutar. På grävstenen, som stod med utsikt över den av en flodarm genomflutna sjön, kunde man läsa versen:

Här är evighetens strand,
här flyter floden förbi
och döden spelar i buskarna
sin samma entoniga melodi.

Och strax bakom graven fanns halvorbacken i vars gräs »nyckeln till alla världens hemligheter» låg tappad. Hela näsets tidlösa, överkliga gränstämning var liksom koncentrerad på dessa få tunnland som utgjort hennes värld.

Den som handgripligen vill lära sig hur relativt livet är och hur absolut döden, bör ha levat åtminstone någon tid just i ett gränsland och vid en gräns, över vilken ingen kommers är tillåten.

Gunnar Ekelöf: MINNEN FRÅN SKÖVLADE TRAKTER

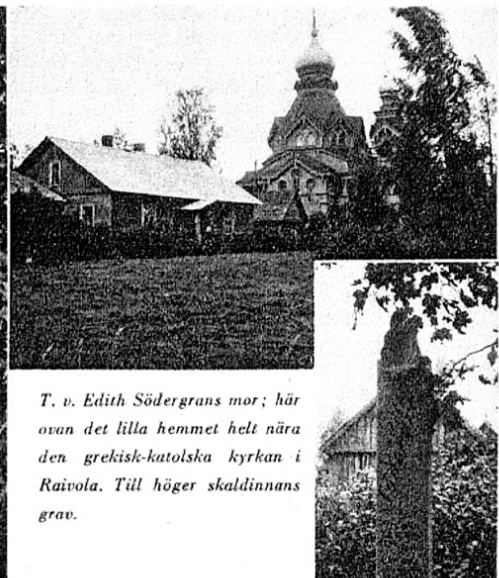
jar. I närheten av sådana magnetiska poler är det som om det finnes hemligheter under varje sten. Allt har undermening, också kälblad och pannsten. Och djupt under den törnrossömn som tycks naturlig här — den ryska sommargästinvasjonen var ju bara en episod — råder en hemlighetsfull vaksamhet. Det är som när man går i skogen och plötsligt känner sig iakttagen utan att själv se skymten av något levande.

Runt om längs stränderna och till hälften dolda mellan stammarna multnar villor från tsartiden i tusental, sådana som inte ens dugt att riva. De flesta har utsprång, lövsägerier, torn och tinnar på alla håll och kanter. Ingen är utan åtminstone en glasveranda. Ingen bär spår av målning och färgen av grågulnade spåntbräder förstärker intrycket av sömn i förtrollad skog. Nässlorna har fattat posto vid knutarna, björnbärsrevorna klänger på verandorna och i en demolerad fönsteröppning har en djärv törnrosbuske ställt sig på vakt på en hög nedrasad fyllning. Naturen vakar. Men under de bägnande golven har råttorna längesen flytt. Ibland kommer man på en tom grund som består av flata stenar lagda direkt på marken.

De få som bor kvar här är oftast fosterlandslösa mer eller mindre: ryssar, halvryssar, balter, karelare.

huvud taget kan ske måste ju ske. Och Ryssland är nära, vinden som fläktar i buskarna för med sig fatalismens bacill.

På verandan har vi ofta suttit vid teglasen och ett fladdrande stearinljus i mörka sensommarkvällar, medan de nyfikna och misstänksamma strålkastaroperatörerna i Kronstadt då och då gav oss en extra belysning som illuminerade fönstren. Jätten slog i luften med sina ljusarmar

T. v. Edith Södergrans mor; här ovan det lilla hemmet helt nära den grekisk-katolska kyrkan i Raivola. Till höger skaldinnans grav.